

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΤΕΛΙΚΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ (ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ) ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΗΣ;

Σύμφωνα με τον προηγούμενο ορισμό της θεμελιώδους καπιταλιστικής ταξικής διεργασίας, ο βιομηχανικός (παραγωγικός) καπιταλιστής δεν είναι άλλος, παρά αυτός που είναι ο πρώτος λήπτης του πλεονάσματος (υπεραξίας). Στη σύγχρονη οικονομία των επιχειρήσεων, ο βιομηχανικός καπιταλιστής(ές) είναι τα διοικητικά συμβούλια (ΔΣ) των εταιρειών (ανώνυμες εταιρείες) ή ο διαχειριστής - ιδιοκτήτης - ιδιοκτήτες σε μικρότερες εταιρείες (ΕΠΕ, ΟΕ, ΕΕ, ΙΚΕ).

Από αυτό τον ορισμό του βιομηχανικού καπιταλιστή προκύπτουν διάφορα ενδιαφέροντα συμπεράσματα: Καταρχήν δεν είναι απαραίτητο ο βιομηχανικός καπιταλιστής να είναι ταυτόχρονα και ο ιδιοκτήτης των μέσων παραγωγής και της γης. Ειδικά στους μεγάλους οργανισμούς (εταιρείες εισηγμένες στο χρηματιστήριο), οι ιδιοκτήτες (μέτοχοι) είναι διαφορετικά πρόσωπα από το ΔΣ (καπιταλιστές). Οι δεύτεροι είναι οι (πρώτοι) λήπτες και διανομείς του πλεονάσματος, ενώ οι πρώτοι λαμβάνουν μερίδιο (μέρισμα) από το πλεόνασμα που μοιράζει κατά βούληση το ΔΣ. Φυσικά, οι ιδιοκτήτες – μέτοχοι έχουν την δυνατότητα να καταργήσουν το ΔΣ μέσω της γενικής συνέλευσης. Ένα άλλο συμπέρασμα, είναι ότι αν γίνει κρατικοποίηση των μέσων παραγωγής δεν έπεται κατ' ανάγκη ότι το σύστημα παραγωγής είναι κομμουνιστικό ή σοσιαλιστικό (βλέπε Σοβιετική Ένωση). Εφόσον, σε επίπεδο επιχειρηματικής μονάδας, το πλεόνασμα προσπορίζονται άτομα που είναι διαφορετικά από τους παραγωγικούς εργαζόμενους, έχουμε σύστημα εκμετάλλευσης (δηλαδή όχι κομμουνισμό). Στη συγκεκριμένη περίπτωση της κρατικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής έχουμε κρατικό καπιταλισμό, ενώ οι βιομηχανικοί καπιταλιστές είναι πάλι το ΔΣ της επιχείρησης, που στην περίπτωση αυτή είναι εκπρόσωποι του κράτους (π.χ. ένα υπουργικό συμβούλιο). Ένα τρίτο συμπέρασμα, είναι ότι δεν είναι απαραίτητη η «ελεύθερη» αγορά για την λειτουργία του καπιταλιστικού συστήματος, ούτε η σχεδιαζόμενη διανομή των αγαθών για την λειτουργία του κομμουνιστικού συστήματος. Οποιοδήποτε σύστημα μπορεί να λειτουργεί με οποιονδήποτε τρόπο διανομής των αγαθών (που αποτελεί μη ταξική διεργασία). Η θεμελιώδης ταξική διεργασία στη παραγωγή είναι εκείνη που χαρακτηρίζει το είδος του συστήματος (δηλαδή αν το πλεόνασμα σφετερίζονται οι ίδιοι που το παράγουν ή άλλοι).

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΛΛΟΙ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΕΣ ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΥΣ;

Ο βιομηχανικός (ή παραγωγικός) καπιταλιστής δεν είναι ο μοναδικός καπιταλιστής, όπως ορίστηκε από το Μαρξ. Όπως ο ίδιος όρισε, υπάρχουν και άλλες μορφές κεφαλαίου (εκτός

από το βιομηχανικό / παραγωγικό κεφάλαιο), που έχουν το χαρακτηριστικό της (αυτο)διαστολής. Αυτά είναι το **εμπορικό κεφάλαιο** (merchant ή commercial capital) και το **χρηματικό κεφάλαιο** (money capital). Οι άνθρωποι που προσωποποιούν αυτές τις μορφές κεφαλαίου είναι αντίστοιχα οι έμποροι και οι χρηματικοί καπιταλιστές (συνήθως τραπεζίτες). Αμφότερες αυτές οι μορφές των καπιταλιστών τοποθετούν τα χρηματικά τους κεφάλαια προς εξυπηρέτηση της θεμελιώδους (καπιταλιστικής) ταξικής διεργασίας, με αντάλλαγμα την αύξησή τους κατά το ποσοστό του εμπορικού κέρδους στους πρώτους και κατά τον τόκο δανεισμού στους δεύτερους. Όπως θα δούμε στα επόμενα, οι εμπορικοί και χρηματικοί καπιταλιστές κατέχουν υπαγόμενες ταξικές θέσεις σε σχέση με την θεμελιώδη καπιταλιστική ταξική διεργασία (την οποία προσωποποιεί εν μέρει ο βιομηχανικός / παραγωγικός καπιταλιστής), δεν παύουν όμως να είναι καπιταλιστές, με την έννοια ότι τα κεφάλαιά τους συνεχώς αυξάνονται, ανεξάρτητα από το ότι δεν παράγουν πλεόνασμα (υπεραξία), αλλά αναλώνουν ήδη παραχθέν (στη θεμελιώδη ταξική διεργασία) πλεόνασμα.

Η ΥΠΑΓΟΜΕΝΗ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΚΗ ΔΙΕΡΓΑΣΙΑ

Η θεμελιώδης καπιταλιστική ταξική διεργασία δεν μπορεί να υπάρχει και να αναπαράγεται, αν δεν εξασφαλίζονται για τούτο οι κατάλληλες κοινωνικές συνθήκες, που έχουν τη μορφή μη ταξικών διεργασιών (πολιτικών, οικονομικών, πολιτισμικών). Με άλλα λόγια, πρέπει να εξασφαλίζεται ένα ευνοϊκό περιβάλλον αναπαραγωγής της θεμελιώδους καπιταλιστικής ταξικής διεργασίας. Οι συνθήκες αυτές μπορούν να διαχωριστούν σε τρεις κατηγορίες, πολιτικές, πολιτισμικές και οικονομικές. Πως επιτυγχάνεται αυτό; Απλά με την διοχέτευση οικονομικών πόρων (μερτικών του πλεονάσματος) προς κατευθύνσεις που εξυπηρετούν αυτό το σκοπό. Οι καπιταλιστές (όπως ορίστηκαν στην προηγούμενη παράγραφο) μελετούν (ή εξαναγκάζονται) και διοχετεύουν μερίδια πλεονάσματος προς τις κατευθύνσεις που εκείνοι κρίνουν καλύτερα, με τον σκοπό της διευκόλυνσης της αναπαραγωγής της θεμελιώδους ταξικής διεργασίας. Επειδή δε το πλεόνασμα είναι περιορισμένο, βρίσκονται σε έναν διαρκή προβληματισμό, πόσο, που και πότε θα κατανείμουν το πλεόνασμα. Οι λήπτες του πλεονάσματος από τη πλευρά τους εξασκούν συνεχείς πιέσεις, ποιος θα πάρει τα περισσότερα. Καθίσταται σαφές, ότι ο καπιταλιστής αποτελεί το επίκεντρο ξεσπάσματος διαρκών αντιθέσεων και πιέσεων και η θέση του δεν είναι καθόλου εύκολη, δεδομένου του καθεστώτος των περιορισμένων πόρων (δηλαδή του πλεονάσματος) και της αιώνιας αγωνίας της επιβίωσης έναντι των ανταγωνιστών του.

Η διεργασία της πρώτης διανομής του πλεονάσματος από τους καπιταλιστές, προς τις κατευθύνσεις που εκείνοι κρίνουν σκόπιμο ή που είναι επιβλητέο (π.χ. από φορολογική νομοθεσία ή κυρίαρχους εμπόρους - λιανοπωλητές), ονομάζεται σύμφωνα με την

ορολογία των Resnick – Wolff¹ **υπαγόμενη καπιταλιστική ταξική διεργασία** (subsumed capitalist class process).

ΟΙ ΥΠΑΓΟΜΕΝΕΣ ΤΑΞΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

Όπως θα δούμε στα επόμενα, οι υπαγόμενες ταξικές θέσεις, τις οποίες είχε ήδη προσδιορίσει ο Μαρξ στον τρίτο τόμο του ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ, μας οδηγούν σε μια πιο σύνθετη ταξινόμηση της κοινωνίας, σε σχέση με τον παραδοσιακό διπολικό διαχωρισμό (πλούσιοι / φτωχοί ή ισχυροί / ανίσχυροι) που έχουμε συνηθίσει να ακούμε σε μαρξιστικές και μη αναλύσεις. Όπως θα δούμε στα επόμενα, ο σύνθετος διαχωρισμός σε θεμελιώδεις και υπαγόμενες ταξικές θέσεις, αλλά και σε μη ταξικές θέσεις, εκλαμβάνει την κοινωνία σαν ένα χώρο συνεχών αντιθέσεων και αντιπαραθέσεων και αγώνων μεταξύ των ποικίλων κατόχων των ταξικών και μη ταξικών θέσεων. Ακόμη, ο διαχωρισμός των διεργασιών που απαρτίζουν ένα κοινωνικό σύνολο σε ταξικές και μη ταξικές, προσφέρει μια αφετηρία για την ανάλυση των ποικίλων επιρροών που έχουν μεταξύ τους οι διεργασίες και για την εκτίμηση της εξέλιξης αυτής της κοινωνίας. Τέλος, οι μη ταξικές διεργασίες είναι σαφές ότι επηρεάζουν την βιωσιμότητα και δυνατότητα αναπαραγωγής της θεμελιώδους ταξικής διεργασίας (ή θεμελιωδών ταξικών διεργασιών), ενώ ταυτόχρονα η τελευταία επηρεάζει τις μη ταξικές διεργασίες, μέσω της διοχέτευσης του πλεονάσματος προς κατευθύνσεις που εξυπηρετούν αυτό το σκοπό, δηλαδή όπως ορίσαμε στα προηγούμενα της υπαγόμενης ταξικής διεργασίας. Αυτά θα γίνουν πιο σαφή, αν εξετάσουμε αναλυτικότερα ποιοι κατέχουν τις υπαγόμενες ταξικές θέσεις. Θα τονίσω για μια ακόμη φορά, ότι σύμφωνα με την μαρξιστική ανάλυση, το πλεόνασμα (ή κέρδος ή υπεραξία ή πλούτος) παράγεται μόνο κατά την θεμελιώδη ταξική διεργασία. Οι υπαγόμενες ταξικές θέσεις **δεν παράγουν πλεόνασμα**. Το μόνο που κάνουν είναι να εξυπηρετούν τη διατήρηση και αναπαραγωγή της ή των θεμελιωδών ταξικών διεργασιών, όπου παράγεται το πλεόνασμα. Σε ανταμοιβή τους για αυτό το έργο, λαμβάνουν τμήματα του **ήδη παραχθέντος πλεονάσματος**².

Αφού υπενθυμίσω ότι κάθε θεμελιώδης ταξική διεργασία εμπεριέχει δυο ταξικές θέσεις, αυτή του παράγοντος το πλεόνασμα παραγωγικού εργαζόμενου και αυτή του λήπτη του πλεονάσματος παραγωγικού καπιταλιστή, ακολουθεί η περιγραφή των βασικότερων υπαγόμενων ταξικών θέσεων στο σύγχρονο καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής. Οι υπαγόμενες ταξικές θέσεις μπορεί να είναι εσωτερικές στην επιχειρηματική μονάδα ή εξωτερικές.

¹ S. Resnick – R. Wolff “Knowledge and class – a Marxian critique of political economy”.

² Οι περαιτέρω ροές υπεραξίας, από τις υπαγόμενες ταξικές θέσεις προς τρίτους, γίνονται προς τους κατέχοντες μη ταξικές θέσεις.